

TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN TÜRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

Mustafa Asım AKKUŞ*

Öz

Bu çalışmada İstanbul Bağcılar'da kurulmuş, Kâdirî ve Rifâî temelli bir tarikat olan Cevherîliğin Türk din mûsikîsi uygulamalarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Öncelikle Cevherîliğin kurulmasındaki tarihsel sürece değinilmiş, akabinde kültürel anlamda yayılmasını sağlayan Tasavvuf Mûsikîsi Dernekleri Federasyonu'nun mûsikî faaliyetleri ele alınmıştır. Arşivler, mülâkatlar ve gözlemler neticesinde Cevherîliğin mûsikî ile ilişkisi saptanmış, zikirde icrâ edilen mûsikî türleri ve tekkeye ait besteler tespit edilmiştir. Buna ilâveten, yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen ses kayıtları, nota arşivleri vesilesiyle tekkeye mahsus eserler düzenlenerek notaya alınmış ve Türk din mûsikîsi repertuarının yeni eserlerle tanışması amaçlanmıştır. Salâvat, imâmet, tesbihât, istiğfar, terâvih tertibi, kaside ve ilâhiler gibi türler tekkede icrâ edilmekte ve özellikle uşşak, rast, hicaz, seğah makamındaki salâvat ve tesbihâtın besteleri tekkeye mahsus olarak okunmaktadır. Ayrıca meşk akşamları da tertip edilmekte ve birçok ilâhi, şügl, tevşih, nefes, mersiye vb. besteli türler okunmaktadır. Yapılan bu çalışmanın problem durumu “Cevherîliğin zikir ve mûsikî ilişkisi uyumlu mudur? Cevherîliğin Türk din mûsikîsi'ndeki yeri nedir?” olarak tespit edilmiştir. Yöntem olarak çalışmamızda nitel araştırma yöntemlerinden kaynak tarama, veri toplama, örnekleme, karşılaştırma,

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarı Türk Din Mûsikîsi
e-mail: mustafaasimakkus@aybu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5327-6017

Atıf/Cite as: Akkuş, Mustafa Asım. “Tasavvuf Mûsikîsi Dernekleri Federasyonu'nun Türk Din Mûsikîsi Uygulamaları”. *Dini Araştırmalar* 26/65 (Aralık2023), 539-569. <http://doi.org.10.15745/da.1346082>

kaynak gösterme gibi yöntemlere başvurulmuştur. Bu çalışmanın önemini ise, Cevherîliğin mûsikîyi etkili bir şekilde kullanması, birçok mûsikîşinas ve bes-tekâr yetiştirmesi sebebiyle mûsikî ile ilişkisinin önem arz etmesi olarak ifâde edebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Türk Din Mûsikîsi, Tekke Mûsikîsi, Tasavvuf Mûsikîsi Dernekleri Federasyonu, Zikir, Tasavvuf.

Turkish Religious Music Practices of the Sufi Music Associations Federation

Abstract

This study aims to reveal the Turkish religious music practices of Jawharism, a sect based on Qadiri and Rifai, founded in Bağcılar, Istanbul. The historical process of the establishment of Jawharism was firstly mentioned, and then the musical activities of the "Association for the Promotion and Sustenance of Sufi Music and Culture", which enabled it to spread in a cultural sense, were discussed. As a result of archives, interviews and observations, the relationship of Jawharism with music was determined, the types of music performed in the dhikr and the compositions belonging to the lodge were identified. In addition, through the sound recordings and note archives obtained as a result of the research, the works specific to the lodge were arranged and notated, and it was aimed to introduce the Turkish religious music repertoire to new works. Genres such as salawat, imamet, tasbihât, istighfar, taravih composition, odes and hymns are performed in the lodge, and especially the compositions of salawats and tasbihâts in the maqam of uşşak, rast, hicaz and segah are sung specifically for the lodge. Meşk evenings are also organized and many hymns, suğl, tevşih, nefes, mersiye, etc. are practiced. Composed genres are performed. The problem of this study is, is the relationship between dhikr and music of Jawharism compatible? How is the statues of Jawharism in Turkish religious music?, Qualitative research methods such as source scanning, data collection, sampling, comparison and citing sources were used in our study determined as a method. We can express the importance of this study as the importance of Jawharism's relationship with music, as it used music effectively and trained many musicians and composers.

Keywords: Turkish Religious Music, Tekke Music, Federation of Sufi Music Associations, Dhikr, Sufism

Summary

This study aims to reveal the Turkish religious music practices of the Federation of Sufi Music Associations Jawharism, a Qadirism and Rifaism based federation established in Bağcılar, Istanbul. The members of the federation call themselves Jawhari and state that they are the continuation of Qadiri and Rifai. As it is known that interaction between tariqats is inevitable because wherever people are, communication and socialization prevail. On this occasion, many tariqats have benefited from each other. However, some dervishes assumed duties in more than one dervish lodges and when they were assigned by their sheikhs and performed their duties as sheikhs in their own dervish lodges, it was seen that they applied the dhikr practices of more than one sect. In this context, it is seen that Jawharism includes Qadiri and Rifai in its practices. Jawharism was founded by Ahmet Albay, who named his branch Jawhari due to the fact that his pseudonym was Jawhari. In 2004, Albay who is also the president of the association of the Jawharism path, which gained the status of an association in Istanbul Bağcılar under the name of "Association for the Promotion and Sustenance of Sufi Music and Culture", trained and guided the members of the association in terms of music with his knowledge of music. For this reason, Jawharism became a lodge that actively used music in dhikr and meskh. Afterwards Istanbul, Jawharism spread to other cities and established branches in Sakarya, Düzce, Amasya, Adana and Kayseri and continued its services within the foundation. As of 2023, Jawharism continues to work as the "Federation of Sufi Music Associations". In the study, the historical process in the establishment of Jawharism was mentioned, and then the musical activities of the Federation of Sufi Music Associations, which enabled it to spread culturally, were handled. As a result of archives, interviews and observations, the relationship between Jawharism and music was determined, the types of music performed in dhikr and the compositions belonging to the lodge were identified. In advance of the musical practices, the adab and erkan procedures in Jawharism were mentioned. The methods of dhikr in Jawharism are kuud, kiyam and devran. Kuud means sitting, kiyam means standing, and devran means turning. The day of dhikr, which is referred to as the night of dhikr or the night of the week in Jawharism, used to be held on Saturday evenings, but later on Tuesdays, and this practice is still practiced on Tuesdays today. Many musical elements were identified in the dhikr and observed on site. In addition to this, the sound recordings obtained as a result of the researches carried out and the works specific to the lodge were arranged and notated through the notation archives, and it was aimed to

introduce new works to the Turkish religious music repertoire. Genres such as salavat, imamat, tasbihat, istigfar, tarawih order, qasida and hymns are performed in the lodge and especially the compositions of salavat and tasbihat in the makams of uşşak, rast, hicaz, segah are sung specifically for the tekke. As a result of the researches conducted, 15 hymns specific to the lodge were investigated as a result of the records obtained from the archive of the tekke recorded by Ramazan Söyler, one of the members of the Federation of Sufi Music Associations, and these were notated. These identified hymns have not been published anywhere before and are the works that have been uncovered by this study. In addition, there is also meshk in Jawharism. Meshk tradition is accompanied by instrumental instruments as in other sects. Meshks are performed according to based on prayer times. Before starting the meşk, the dervish kudümzen moves towards the place where the sheikh sits and asks the sheikh's permission to start the meşk. Afterwards, with the sheikh's approval, the torque begins with slow pieces as a metronome. The sazendes of kanun, oud, ney and kudüm are usually present at the meshk. Many forms of Turkish religious music such as hymns, tawshih, shughul, nefes, mersiye, etc. in different maqams are recited in meshk. It is known that not only works specific to the tekke but also works specific to other lodges are performed in Jawharism. The dhikr starts at the end of the meshk. As the problem situation of this study, is the relationship between dhikr and music in Jawharism compatible? What is the place of Jawharism in Turkish religious music? As a method, in our study, methods such as source scanning, data collection, sampling, comparison, and referencing were used from qualitative research methods. The importance of this study can be expressed as significant extent of the relationship between Jawharism and music since it uses music effectively and has trained many musicians and composers.

Giriş

İslâmiyet'in ilk dönemlerinden itibaren ruhun ve nefsin terbiye edilmesi ve inzivâya çekilme isteğiyle ortaya çıkmış tasavvuf hareketleri günümüze kadar büyüyerek ve gelişerek devam etmiştir. Dinî-tasavvufî eğitimle birlikte birçok farklı alanda da medrese özelliği taşıyan tekkeler mûsikîyi de içerisinde barındırmıştır.¹

¹ Osman Yılmaz, *Rifai Tarikatında Türk Din Musiki Geleneği* (Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023), 1.

Anadolu'ya ulaşmadan önce birçok tarikat Arap ve Fars bölgelerinde doğmuş, oradan beslenmiş ve ardından Anadolu'ya ulaşmış ve Anadolu'nun birçok yerine yayılmıştır. Bunlardan Kadirîlik ve Rifâîlik geniş coğrafyaya yayılmış tasavvufî oluşumlar arasında gösterilmiştir.²

Kâdirîlik Abdülkadir Geylânî (ö.561/1166) tarafından kurulmuş İslam coğrafyasının en yaygın tarikatlarından birisi olarak bilinmektedir. Ortadoğu başta olmak üzere Hindistan, Balkanlar, Kuzey Afrika'ya kadar büyük bir bölgeye yayılmıştır.³ Anadolu'ya ise Bağdat'tan göç eden Geylânî ailesi İç Anadolu başta olmak üzere Anadolu'nun tüm bölgesine peyderpey yayılmıştır. Kâdirîliğin Eşrefiyye, Rûmiyye, Resmîyye, Müştâkiyye, Enveriyye, Hâlisîyye gibi kolları Anadolu'ya yayılmış kollar olarak karşımıza çıkmaktadır. İstanbul'da ise Kâdirîliği İsmail Rûmî yaymış ve Kâdirî-Eşrefî tekkesini açmıştır.⁴ Kâdirîlik İslâmî ilimlerde olduğu gibi mûsikîden de istifâde etmiştir. Özellikle tekke mûsikîsinde mâhir bir İstanbul Kâdirî tekkesi olan İsmail Rûmî âsîtanesi, zikirlerinde ve meşklerinde mûsikîden istifâde etmiştir.⁵

Rifâîlik, Ahmed er-Rifâî⁶ (ö.1183) tarafından Irak'ta kurulmuş başta Ortadoğu olmak üzere Anadolu ve Balkanlarda yaygınlık kazanmış ve Anadolu'ya giren ilk tekkeler arasında kabul edilmiştir.⁷ Rifâîliğin Sayyâdiyye, Harîriyye, Keyyâliyye, Fenâriyye, Mahmûdiyye gibi birçok kolu Anadolu'ya yayılmıştır.⁸ Rifâîlik mûsikîyi de zikirlerinde kullanmış olan bir tekke olması açısından önem arz etmekte ve Türk din mûsikîsinin de alanını kapsamaktadır. Örneğin Erzurum Rifâî tekkesinde mûsikînin yani ilahi, salâvât ve kaside gibi formların zikir içerisinde uygulanması geleneği devam etmektedir.⁹

² Adalet Çakır, "Kâdiriyye" *Türkiye'de Tarikatlar*, ed. Semih Ceyhan (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015), 170. Ayrıca bk. Mustafa Tahralı, "Rifâiyye" *Türkiye'de Tarikatlar*, ed. Semih Ceyhan (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015), 293-299.

³ Çakır, "Kâdiriyye" 168.

⁴ Reşat Öngören, "Rûmiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/240.

⁵ Bu konuda bk. Mustafa Asım Akkuş, "Kâdirîlik", *Türk Din Mûsikîsi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2023), 179-191.

⁶ Bu konuda bk. Mahir İz, *Tasavvuf Mahiyeti, Büyüklüğü ve Tarikatler* (İstanbul: Med Yayınları, 1981), 213.

⁷ Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2004), 391.

⁸ Tahralı, "Rifâiyye" 293-299.

⁹ Bu konuda bk. Yılmaz, *Rifâî Tarikatında Türk Din Musiki Geleneği*. 25- 101.

Cevherîlik, mahlası Cevherî olması hasebiyle kolunun ismini de Cevherî koyan Ahmet Albay tarafından kurulmuştur. 2004 yılında İstanbul Bağcılar'da "Tasavvuf Mûsikîsini ve Kùltürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği" ismiyle dernek statüsü kazanmış olan Cevherîlik yolunun dernek başkanı da olan Albay, mûsikîye olan vukûfiyetiyle dernek üyelerini mûsikî açısından eğitmiş ve yönlendirmiştir. Bu sebeple Cevherîlik, zikirde ve meşkte mûsikîyi aktif olarak kullanan bir tekke olma özelliğine sahip olmuştur. İstanbul'dan daha sonra diğer illere de yayılmış olan Cevherîlik, Sakarya, Düzce, Amasya, Adana ve Kayseri'de de şubelerini kurmuş ve vakıf bünyesinde hizmetlerini devam ettirmektedirler. 2023 yılı itibariyle "Tasavvuf Mûsikîsî Dernekleri Federasyonu" olarak çalışmalarına devam etmektedir.¹⁰

1. ADÂB, ERKÂN VE SİLSİLE

Cevherî meclisine giren bir derviş başını eğerek teslimiyeti simgelemek için iki elini koltuk altına sıkıştırarak hafifçe başını sağ tarafa eğerek yüzü ve gözü kalbine gelecek şekilde meclise girer. Selamlama yapar. Boş bulunan bir yere oturur. Zikir ya da meşk başlamış ise sessizce haydariesini eline aldıktan sonra üç defa öper ve giyer. Daha sonra tacını da aynı şekilde giyer ve zikre dahil olur. Her gelen derviş aynı şekilde girer ve meclisten çıkarken de yine bir önceki hareketi yaparak yönü meclise dönük sol ayağını dışarıya atarak yine meclisi selamlar ve gider. Cevherîlik'te biat süreci ise sahabe modeli gibidir.¹¹ Sahabe, Hz. Peygamberi görmeden de şehadet getirmesini bilen birisi tarafından Müslüman yapılabiliyordu. Cevherîlik'te de bu sebeple şeyh efendinin huzurunda bir biat merasimi yapılmamaktadır.¹² Cevherîlik'te böyle bir şartta aranmamaktadır. Bununla birlikte görevliler konusunda da farklılıklar vardır. Cevherîlik'te şeyh efendi, zâkirbaşı gibi görevler sabit ve belliyken diğer görevler gönüllük esasına göre devam etmektedir.¹³

Silsilesinde Kâdirîlik ve Rifâîlik'ten meşâyih olması sebebiyle Cevherîlik iki tarfkatı da benimsemiştir. Adâb ve erkânda ikisinin meczedilmiş halini uygulamıştır. Silsiledeki isimler¹⁴ Hz. Muhammed (s.a.v.) (ö.632) Hz. Alî (r.a) (ö.661), Şeyh Hasân-ı Basrî (ö.728), Şeyh Habîb-i Acemî (ö.737), Şeyh Dâvûd

¹⁰ Ramazan Söyler, Kişisel Görüşme. 08 Temmuz 2023.

¹¹ Söyler, Kişisel Görüşme. 08 Temmuz 2023.

¹² Söyler, Kişisel Görüşme. 08 Temmuz 2023.

¹³ Bu bilgilere dernek başkanı Albay tarafından yazdırılan "Cevherîlik Yolu" isimli kitapçıktan ulaşılmıştır.

et-Tâî (ö.781)¹⁵, Şeyh Mâruf el-Kerhî (ö.820),Şeyh Sırrî es-Sekâti (ö.867), Şeyh Cüneyd el-Bağdâdî (ö.911), Şeyh Ebû Bekr-i Şiblî (ö.945), Şeyh Alî el-Acemî (ö.?), Şeyh Ebû Alî er-Rûzbârî (ö.?), Şeyh Ebû Alî Gulâm b. Türkan (ö.?) Şeyh Alî el-Kârî el-Vâsitî (ö.1144),Hz. Pîr Şeyh Seyyid Ahmed er-Rifâî (ö.1208), Şeyh Sabîkuddîn Ebü'l-Hasan Ali bin Osman er-Rifâî (ö.1208), Şeyh Muhyiddîn Ebû İshâk İbrâhim el-A'zeb bin Ali er-Rifâî (ö.1220) Şeyh Şem-seddîn Muhammed bin İbrâhim er-Rifâî (ö.1222), Şeyh Kudbeddîn Ebü'l-Hasan Ali er-Rifâî (ö. 1233), Şeyh Necmeddîn Ahmed bin Ali er-Rifâî (ö.1244), Şeyh İsmâil Keyyâl el-Meczûb er-Rifâî (ö.?)¹⁶, Şeyh Abdüssemi'(ö.?),Şeyh Hasan (ö.?), Şeyh Tâceddîn (ö.?), Şeyh Şihâbeddîn Ahmed (ö.?), Şeyh Yahyâ b. Şeyh Ali (ö.?), Şeyh Ahmed(ö.?) Şeyh Muhyiddîn (ö.?), Şeyh Abdülkerîm (ö.?), Şeyh Ahmed et-Tâib (ö.?), Şeyh Ahmed (ö.?), Şeyh İsmail (ö.?), Şeyh Abdülcevâd el-Meczûb bin Seyyid Abdülkerîm el Keyyâlî (ö.1791, Halep), Şeyh İsmail el-Meczûb el-Keyyâlî (ö.1817, Halep), Şeyh Muhammed Edlebî el-Keyyâlî (ö.?), Şeyh Mustafa Hulâsî bin Ali el-Keyyâlî (ö.1859), Şeyh Abdülkâdir el-Kâdirî er-Rifâî (ö.?), Şeyh Hacı Ramazân-ı Kebîr el-Mardînî (ö.1914)¹⁷ (Ramazâniyye Şûbesi Pîri), Şeyh Nüreddîn bin Şeyh Hacı Ramazân el-Kâdirî er-Rifâî (ö.?), Şeyh İzzeddîn Ebu'l Hamrâ el-Kâdirî er-Rifâî (ö.1980), Şeyh Hacı Ramazan-ı Sâni el-Kâdirî er-Rifâî (ö.2013)¹⁸, Şeyh Ahmet Albay olmak üzere 41 kişidir.¹⁹

2. ZİKİR USÛLÜ VE MÛSİKÎ UYGULAMALARI

Cevherîlik'te zikir usûlü kıyâm, kuûd ve devrân olarak yapılır. Önceden zikir gecesi ya da hafta gecesi cumartesi akşamları yapılmaktayken günümüzde salı günleri yapılmaktadır. Zikrin yapılacağı gün kış mevsimine denk gel-

¹⁴ Fatih Karaca, Kişisel Görüşme.16 Temmuz 2023.

¹⁵ Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi Sûfîlerin İnanç ve Ahlakları* (İstanbul: Semerkand Yayınları, 2017), 83.

¹⁶ Ergün Öztürk, *Ahmed Er-Rifai ve Rifaiyye Tarikatı* (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021),181. Bu kaynaktaki silsile Harîrîzâde'nin yazmış olduğu "Tıbyânü Vesâilî'l Hakâik" eserinden alınmıştır. Eser ile ilgili detaylı bilgi için bk. Yakup Çiçek, "Tıbyânü Vesâilî'l Hakâik", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/128-129.

¹⁷ Silsile Şeyh Hacı Ramazân-ı Kebîr el-Mardînî'den sonra Mardin'in Ömerli ilçesinin Kayaüstü Köyü'ndeki dergahtan devam etmektedir.

¹⁸ Silsilenin detaylı bilgisi için bk. Öztürk, *Ahmed Er-Rifai ve Rifaiyye Tarikatı*, 181.

¹⁹ Karaca, Kişisel Görüşme, 16 Temmuz 2023.

546 • TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

miş ise akşam ile yatsı namazı lokma²⁰ görülmekte yani çorba veya yemek yenilmektedir. Akabinde yatsı namazının farzından sonra tesbihattan önce 3 defa estağfirullah 6 defa kelime-i tevhid çekilir. Bu bölümler rast, uşşak, se-gah ve hicaz makamlarıyla nağmeli okunur.²¹ Bu kelime-i tevhidler aşağıda gösterildiği şekildedir.²²

NAMAZ TEVHİDİ

Makam:Rast

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Şekil 1. Rast Namaz Tevhidi

NAMAZ TEVHİDİ

Makam:Uşşak

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Şekil 2. Uşşak Namaz Tevhidi

NAMAZ TEVHİDİ

Makam:Segâh

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Şekil 3. Segâh Namaz Tevhidi

²⁰ Bu konuda bk. Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, ed. Erhan Güngör (İstanbul: Anka Yayınları, 2014), "Lokma" 402.

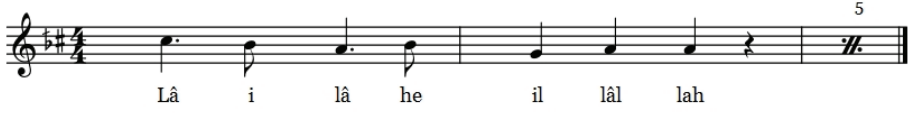
²¹ Makalede zikredilen makamlar hakkında geniş bilgi için bk. İsmail Hakkı Özkan, *Türk Musikisi Nazariyatı ve Uzülleri, Kudüm Velveleleri*, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 2006); M. Ekrem Karadeniz, *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*, (İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2012); Muhammet Sevinç, *Tevfik Rıza'nın "Söz Ve Saz" adlı Yazma Eserinin 1. kitabı Olan "Türk Mûsikîsi Nazariyatı Ve Usulleri" bölümünün günümüz Türkçesine çevirimi*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013).

²² Söyler, Kişisel Görüşme. 08 Temmuz 2023.

NAMAZ TEVHİDİ

Makam:Hicaz

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Şekil 4. Hicaz Namaz Tevhidi

Yatsı namazının ardından hatm-i cem yapılmaktadır. Hatm-i cem için cemaat daire şekli alır. Eğer halkada 41 kişi varsa devrân zikri yapılacak şekilde halka şeklinde oturulur. Zikri idâre eden şeyh efendi ya da vekil tayin ettiği kişi halkanın ortasında oturur ve zikri oradan yönetir. Hatm-i ceme aşr-ı şerifle başlanır. Ardından üç İhlas bir Felak ve Fatihâ'dan sonra geçmiş şeyh efendilere bağışlanır. Ardından zikri idare eden tarafından Ahzab Sûresi 56. Ayet okunur. Ardından râbîta-i mevt²³ yapılır ve dervişler iç muhasebe yapar geçmiş ömründeki amellerini muhakeme eder. Sonunda Kelime-i Şehâdet getirilir. Şeyh efendi ile birlikte dervişân 33 defa Besmele-i Şerif çeker. Besmenin melodisi aşağıda gösterildiği şekildedir.

BESMELE

Makam:Uşşak

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Şekil 5. Besmele

Şeyh efendi genellikle besmeleyi tek sese düşürür. Genellikle düğâh karar olarak kalınan bu tek sestem daha sonra melodisiz olarak nefese geçilerek besmeleye devam edilir. Ardından 19 defa tövbe-i istiğfar yapılır. Peşinden kelime-i tevhid ile başlanılır. Çoğu zaman direk Kelime-i Tevhid ile başlanılır. Şeyh efendi gerekli görürse besmele-i şerif ile başlar. Kelime-i Tevhid'de Cerrâhîlik'te de okunan uşşak, sûznak, rast, hüzzam gibi makamlarda kadim bestesi olan tevhidler okunur. Bu makamlardan birinden seçilen tevhid dışında o gün başka makamda tevhid okunmaz. Bu arada zâkirân bu melodiye devam

²³ Bu konuda bk. Safer Dal, *Istalahât-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye*, ed. Derya Çakır Baş (İstanbul: Kırk Kandil Yayınları, 2013), "Râbîta" 317.

ederken şeyh efendi ya da dervişânın takdir ettiği bir derviş dört büyük meşâ-yihi zikrederek uşşak kadim besteyi okur. Bu isimler Abdülkadir Geylani, Ahmed Er-Rifâî, Ahmed El-Bedevî ve İbrahim Düssûkî'dir.²⁴ Bu sırada zâkirbaşı ve birkaç hanende bir oktav üstten aynı besteyi "Aşkın ile Âşıklar" güftesiyle okumaya başlarlar. 99 defa okunan tevhitten sonra tövbe-i nasûha geçilir ve istiğfar edilir. Şeyh efendinin takdir ettiği anda herhangi bir melodik zenginliği olmayan örneğin la akord düz nota kelime-i tevhide geçilebilir. Bu sırada hanendeden kaside okumada mâhir olan bir zâkir tarafından kaside icrâ edilir. Bu kaside tevhide başlanırken ki seçilen beste-i kadimlerden hangi makamda seçilmişse o ve benzeri makamlarda okunur. Eğer perde kaldırma yapılacaksa perde kaldırma kabiliyetine haiz hanende zakirân perde kaldırma yapar. Perde kaldırma kaldırılan perde o perdeye ait makamı yapmakla ya da her perde de tek makam yapmaktan ibarettir. Genellikle her perdede uşşak makamı yapılması tercih edilir. Perde kaldırmadan sonra nefesli tevhide geçilir. Nefesli tevhid devam ederken durmadan kıyama geçilir. Kıyama geçildikten sonra genellikle "Hayy" esmasına geçilir. "Hayy" esmâsına yavaş bir metronomla başlanır. Burada şeyh efendi neva makamında ilahiler okunmasını ister."Vakt-i Seherde" ve "Halet ile Bana" gibi eserler icrâ edilir. Ve ritmik olarak kademeli "Hayy" esmâsı artırılır. Akabinde devrân şeklinde dönülecekse bu sefer daire çizerek "Hayy" esmâsı zikri yapılır. Uşşâkî ve Cerrâhîlerde devrânda önce sol ayak öne atılırken Cevherîlik'te sağ ayak öne atılır ve bu şekilde devrân olur. Saat yönünün tersine bir dönme söz konusudur. Tıpkı Kâbe'de tavaf yönünde olduğu gibi burda da bir dönme söz konusudur. Bu sebeple yeterli sayıya sahip olunursa 7 defa dönülür. Kâbe'yi yedi defa dönmedeki manaya işaret edilir. Yeterli sayı yoksa dörtte tamamlanır. "Hayy" esmasından sonra "Hu" esmâsı ya da "Allah Allah Hayy" esması yapılır. Akabinde bitirilir ve dua yapılır. Bu arada iki ya da üç kişi tarafından salâ okunur ve Fatiha okunarak bitirilir. Fatihâ'dan sonra kendilerine mahsus salâvatı okurlar. Cerrâhîlik'teki gibi ağır okunmaz ve vurgulu okunur. Salâvatlar, icrâ edilen Kur'ân, tevhid, kaside ya da diğer türlerdeki okunan makamlara göre çeşitlilik gösterir. Genellikle rast, uşşak, segâh makamında salâvat okunur. Cevherîliğe mahsus salâvat besteleri aşağıda gösterildiği şekildedir.²⁵

²⁴ Nota için bk. Mustafa Asım Akkuş, *Cerrahilik'te Dini Musiki* (Ankara: Fecr Yayınları, 2023), 52-57.

²⁵ Söyler, Kişisel Görüşme. 08 Temmuz 2023.

SALÂVÂT

Makam:Rast

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Al la hüm me sal li a lâ sey yi di na Mu ham me din

ve a lâ â li hi ve sah bi hi ve sel lim

Şekil 6. Rast Salâvât

SALÂVÂT

Makam:Uşşak

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Al la hüm me sal li a lâ sey yi di nâ Mu ham me

din ve a lâ â li hi ve sah bi hi ve sel lim

Şekil 7. Uşşak Salâvât

SALÂVÂT

Makam:Segâh

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Al la hüm me sal li a lâ sey yi di nâ Mu ham me

din ve a lâ a li hi ve sah bi hi ve sel lim

Şekil 8. Segâh Salâvât

SALÂVÂT

Makam:Hicaz

Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Derleyen:Mustafa Asım Akkuş

Al la hüme sal li a lâ sey yi di nâ Mu ham me din

ve a lâ a li hi ve sah bi hi ve sel lim

Şekil 9. Hicaz Salâvât

2.1. Meşk Akşamları ve Mübarek Gece Merasimleri

Cevherîlik'te meşk geleneği diğer tekkelerdeki gibi sazlar eşliğinde olmaktadır. Meşkler saat usûlüne göre yapılır. Vakte göre yapılmaz. Yani namaz vakitleri esas alınarak değil daha çok akşam vakti tekkenin belirlediği saatte yapılır. Meşk usûlünde meşke başlanmadan önce derviş kudümzen, şeyh efendinin bulunduğu yere doğru ilerler ve ona ta'zim eder ve izin ister. Akabinde şeyh efendinin onayıyla meşke başlanır. Meşke metronom olarak yavaş eserlerden hızlıya doğru başlanır. Meşke taksimle girizgâh yapılır. İki ya da üç eser ağır orta hızda okunur. Tek makamda meşk yapılacaksa ara taksim yapılır. Eğer birden fazla makam varsa değişen makamın başında mutlaka taksim yapılır. Meşkte genellikle kanun, ud, ney ve kudüm sazandeleri hazır bulunur. Meşkte farklı makamlarda ilahi, tevşih, şuşul, nefes, mersiye vb. birçok Türk din müsikîsi formu okunur. Cevherîlik'te sadece tekkeye mahsus eserler değil diğer tekkelere mahsus eserlerinde icrâ edildiği bilinmektedir. Bu da tekkeler arasındaki etkileşimin kaçınılmaz olduğunun bir göstergesidir. Meşkin bitiminden itibaren zikre geçilir. Ve yukarıdaki bölümde zikrettiğimiz zikir usûlü yapılır. Kelime-i Tevhid ya da "Hayy Allah Hay" esması okunur ardından "Hayy" esması ile bitirilir. Sonunda zikre mahsus yukarıda notaları verilen meşke uygun olan makamdaki salâvât okunur.²⁶

Genellikle özel gün ve gecelerde de Cevherîlik'te tekkede toplanılır. Cevherîlik'te Kandil gecelerinde mevlid okuma geleneği vardır. Mevlid-i Şerif' sesi güzel bir derviş tarafından okunur. Devamında ilahiler okunur ve zik-

²⁶ Söyler, Kişisel Görüşme. 08 Temmuz 2023.

rullah yapılır. Kandil geceleri tekkede toplanma geleneğinin yapılmadığı da olmuştur. Bu durum şeyh efendinin takdirindedir.

Ramazan akşamlarında da Cevherî tekkesinde buluşulur. Teravihlerin de kılındığı tekkede haftasonları “Enderun Terâvih Tertibi” yapılır. Bu tertibe göre Rast, Uşşak, Sabâ, Evc, Acemaşiran makam sıralamasına göre teravih kılınır. Teravih sırasında aralarda ilahilerin de okunduğu bilinmektedir. Bu tertibin Cevherîlik dışında Cerrâhîlik gibi İstanbul tekkeleri ve camilerinde okunduğu da bilinmektedir.²⁷

2.2. Cevherî İlahiler

Yapılan araştırmalar neticesinde federasyonun üyelerinden Ramazan Söyler tarafından yazılmış tekkenin arşivinden elde edilen kayıtlar neticesinde tekkeye mahsus 15 ilahiye rastlanılmış ve bunlar notaya alınmıştır. Tespit edilen bu ilahiler daha önce hiçbir yerde yayınlanmamış olup bu çalışmayla ortaya çıkarılmış olan eserlerdir. İlahilerin notaları aşağıda gösterildiği şekildedir.

---

²⁷ Detaylı bilgi için bk. Hakan Alvan - Türkan Alvan, *Saz ve Söz Meclisi* (İstanbul: Şule Yayınları, 2019), 304.

552 . TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

Taşdı rahmet deryâsı

Usûl:Sofyan
Makam:Uşşak

Güfte:Yûnus Emre
Beste:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Taşdı rahmet deryâsı
Da ğı ta şı yol ey ler Sul tan la rı ku ley ler

Dört ki tâ bın mâ na sı Lâ i lâ he il lâ l lah
Gö nül le ri bol ey ler Lâ i lâ he il lâ l lah

Bu dur mâ na nın ha sı Si ler kal bin den pa sı
Yû nus da bu nu de di Yan dı yü rek ten o du

İ s mi â zam du â sı Lâ i lâ he il lâ l lah
Mev la nin gü zel a dı Lâ i lâ he il lâ l lah

Taşdı rahmet deryâsı
Gark oldu cümle âsi
Dört kitabın mânası
Lâ ilâhe illâllah

Dağ taş yol eyler
Sultanları kul eyler
Gönülleri bol eyler
Lâ ilâhe illâllah

Budur mânanın hası
Siler kalbinden pası
İsm-i âzam duası
Lâ ilâhe illâllah

Yûnus da bunu dedi
Yandı yürekte odu
Mevlânın güzel adı
Lâ ilâhe illâllah

Şekil 10. Uşşak İlâhi (Taşdı Rahmet Deryası)

Seni seven âşıkların

Usûl:Sofyan
Makam:BestenigârGüfte:Eşrefoğlu Rûmi
Beste:Adem Ağâhoğlu
Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Se ni sev en â şık la rın
Eş ref oğ lu rû mi se nin

Gö zü ya şı din mez i miş
Yan sın aşk o du na ca nın

Sen ni mak sûd e di nen ler
Aşk o du na yan mı ya nın

Dün ya ah ret an maz i miş
Kal bi sâ fi ol maz i miş

Seni seven âşıkların
Gözü yaşı dinmez imiş
Seni maksûd edinenler
Dünya ahret anmaz imiş

Gönlün sana verenlerin
Eli sana erenlerin
Gözü seni görenlerin
Devranları dönmez imiş

Ölmez imiş âşık canı
hiç çürümez imiş teni
Aşk her kimi kıldı fâni
Ana zevâl ermez imiş

Eşrefoğlu Rûmi senin
Yansın aşk oduna canın
Aşk oduna yanmıyanın
Kalbi sâfi olmaz imiş

Şekil 11. Bestenigâr İlâhi (Seni Seven Aşıkların)

554 • TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

N'oldu Bu Gönüm

Usûl:Sofyan
Makam:Beyati

Güfte:Hafız Abdullah Nazırlı
Beste:Adem Ağahoğlu
Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Nol du bu gön lüm nol du bu gön lüm
Coş tu bu gön lüm coş tu bu gön lüm

Der de gi rif tar ol du bu gön lüm
Baş ka di yâ re göç tü bu gön lüm

Dur mu yor bir an bi ka rar ol du
Öy le bir yâ re düş tü ki gön lüm

Göz le ri ağ lar ol du bu gön lüm ol du bu gön lüm
Dost i le ağ yâr ol du bu gön lüm ol du bu gön lüm

Bir ley le mec nûn ol du da dur maz
Küs tü ağ yâ re söy le mez ol du

Öy le bir hâl ki bir ye re sığ man
Dost i le soh bet ey le mez ol du

Â le me küs müş kim se yi sor maz
Naz lı yı ar tük din le mez ol du

Si ne mi dağ lar ol du bu gön lüm ol du bu gön lüm
Mes ke ni dağ lar ol du bu gön lüm ol du bu gön lüm

Şekil 12. Beyati İlâhi (N'oldu Bu Gönüm)

Hû diyelim

Usûl:Sofyan
Makam:HicazGüfte:Tarık Genç
Beste:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Dil ler Hakk Hakk de yu de yu
Ka pı la rı a çan Rah man
Kut lu can lar ge lin be ri
Â ri fin i çin de i man
Yol gös te re him met nû ru
Zer re kür re â yân be yân
Hiz met e de lim Hû de yu
Hiz met e de lim Hû de yu
Al lah Al lah il lal lah
Al lah Al lah il lal lah
Nur Mu ham med sal lal lah
Lâ i lâ he il lal lah

Diller Hakk Hakk deyu deyu
Kutlu canlar gelin beri
Yol göstere himmet nûru
Hizmet edelim Hû deyu

Gözüme Pîr'im görünür
Bu yolda aşkla yürünür
Benlik hiçliğe bürünür
Hizmet edelim Hû deyu

Kapıları açan Rahman
Ârifin içinde inan
Zerre kürre ayân beyân
Hizmet edelim Hû deyu

Şekil 13. Hicaz İlâhi (Hû Diyelim)

556 • TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

Gelmişiz kapına niyâzımızla

Usûl:Düyek
Makam:Neva

Güfte:Tarık Genç
Beste:Fatih Karaca
Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

gel mi şiz ka pı na
Yü nus o du nu yuz

1. ni yâ zı mız la la
düz dür ö zü müz müz

2. ni yâ zı mız la la
düz dür ö zü müz müz

Hem â ciz hem gir yân
Rah met ka pı sı na

der viş le riz biz
dön müş yü zü müz

Hem â ciz hem gir yan
Rah met ka pı sı na

der viş le riz biz
dön müş yü zü müz

Her da im der di le
Mağ fi ret ü mi di

16
ya nıp ya kı lan
yük lü sö zü müz

18
Her da im der di le
Mağ fi ret ü mi di

20
ya nıp ya kı lan
yük lü sö zü müz

22
Ka di ri Ri fâ i
Ka di ri Ri fâ i
1. 2.

24
Cev he ri le riz riz
Cev he ri le riz riz

Gelmişiz kapına niyâzımızla
Hem âciz hem giryân dervişleriz biz
Her dâim derd ile yanıp yakılan
Kadiri Rifâi Cevherileriz

Aşk oduna yanan yakılan biziz
Ulu peygambere aşık ümmetiz
Varlıkta yoklukta kalmışız biz
Kadiri Rifâi Cevherileriz

Yûnus odunuyuz düzdür özümüz
Rahmet kapısına dönmüş yüzümüz
Mağfîret ümidi yüklü sözümüz
Kadiri Rifâi Cevherileriz

558 . TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

Derviş

Usûl:Sofyan
Makam:Muhayyer Kürdi

Güfte:Sinan Söyler
Beste:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Ben ben de mi yem dost lar
Ya nan be den sa nır sın

Aşk o du ben de ol sun
Ağ lar hâ lin ya nar sın

Ki mi ben der ki mi post
Cev he ri nin yo lun da

Şâh dan der viş o lur mu
Yâr sız der viş o lur mu

Ben bendemiyem dostlar
Aşk odu bende olsun
Kimi ben der kimi post
Şâhdan derviş olur mu

Dünya yüktür mürşide
Hâl yoldur ol müride
Tekke boştur dertsiz
Dertsiz derviş olur mu

Yanan beden sanırsın
Ağlar halin yanarsın
Cevheri'nin yolunda
Yârsız derviş olur mu

Cumâ namazın kılar
Şol beden yetti sanar
Nefsini tatmin eder
Odsuz derviş olur mu

Bilmek hiç yoktur bizde
Aşıklar bilmez hîle
Benlik davasın güden
Kâmil derviş olur mu

Şekil 16. Muhayyer Kürdi İlâhi (Derviş)

Cümlelerin mahbûbu sensin

Usûl: Dîvâk
Makam: Neva

Güfte: Bezcizâde Muhyeddin Efendi
Beste: Fatih Karaca
Kaynak Kişi: Ramazan Söyler
Notaya Alan: Mustafa Asım Akkuş

Cüm le nin mah bû bu sen sin ey Ha bi
 Nû ri şem sin â le me ver di zi yâ
 1. bi e ze li bi e ze li Cüm le Yû suf
 kal be e bed kal be e bed Bu ke lam ol
 7. lar i çin de ey gü zel ler gü ze li
 du mü zey yen dür ri nâ tın dü ze li
 10. Kün tü ken zen sa na dır mat lâ bı a lâ
 Ol du uş şâk gö zü gir yân di li bür yân
 13. sen sin lâ bı a lâ sen sin
 ey Hâ bib di li bür yân ey Ha bib
 16. Maz ha rı zâ tı Hü dá sın
 Ol du mec nû nu di vâ ne
 18. nak şı rû hun ya za lı
 Muh yî hüs nün se ze li

Şekil 17. Neva İlâhi (Cümlelerin Mahbûbu Sensin)

560 • TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

Pîrim Cevherî

Usûl:Nim Sofyan
Makam:Hüzzam

Güfte:Tarık Genç
Beste:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Sen siz ni de rim Hû der in le rim
Ku lun di le ği Cen net çi çe ği

5 Yo lun bek le rim Pî rim Cev he ri
Gös ter ger çe ği Pî rim Cev he ri

9 Yo lun bek le rim Pî rim Cev he ri
Gös ter ger çe ği Pî rim Cev he ri

13 Han nân Al lah Men nân Al lah
Han nân Al lah Men nân Al lah

17 Yâ Muh yed din Şey en lil lah
Yâ Cev he ri Şey en lil lah

Sensiz niderim
Hû der inlerim
Yolun beklerim
Pîrim Cevherî

Hoştur dervişlik
Yolum kardeşlik
Hakta birleştik
Pîrim Cevheri

Yaştır gözlerim
Haktır sözlerim
Yolun gözlerim
Pîrim Cevherî

Kulun dileği
Cennet çiçeği
Göster gerçeği
Pîrim Cevheri

Edeple yaklaş
Dile gelir taş
Ol bana yoldaş
Pîrim Cevherî

Şekil 18. Hüzzam İlâhi (Pîrim Cevherî)

Biz ezelden beri devrâna gireriz

Usûl: Sofyan
Makam: GerdâniyeGüfte: Ahmet Albay (Cevheri)
Beste: Adem Ağâhoğlu
Kaynak Kişi: Ramazan Söyler
Notaya Alan: Mustafa Asım Akkuş

Biz e zel den be ri dev râ
Pi ri miz dir hem Ne bi miz
na gi re riz dev râ na
dir Mu ham med Mus ta fâ
El bi ze gü ler biz dev râ
Sıd dık la rın yo lu dur hem
na gi re riz dev râ na
de â san dır yo lu muz
Biz Ka di ri yiz hem Ru fâ i
Şe fa a ti Ab dül ka dir
hem de Cev he ri Hû Hû
hem de Ru fâ i Hû Hû
Biz e zel den be ri dev râ
Cev he ri yiz üm met ol mak
1. 2.

na gi re riz dev râ na dev râ na
i çin Hû de riz Hû Hû riz Hû Hû

Biz ezelden beri devrâna gireriz
El bize güler biz devrâna gireriz
Biz Kadiri'yiz hem Rulfâi hem de Cevheri
Biz ezelden beri devrâna gireriz

Pirimizdir hem Nebi'mizdir Muhammed Mustafa
Siddık'ların yoludur hem de âsandır yolumuz
Şefâat-i Abdülkadir hem de Rulfâi
Cevheri'yiz ümmet olmak için Hû deriz

Şekil 19. Gerdâniye İlâhi (Biz Ezelden Beri Devrâna Gireriz)

562 • TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

Nideyin gönül seni

Usûl:Sofyan
Makam:Beyati

Güfte:Aziz Mahmut Hüdâyi
Beste:Adem Ağâhoğlu
Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Aş ka dü şür dün ken dü zün
Her gün Hak dan ih san o la

Ney le ye yin gö nül se ni
Her müş kil iş â san o la

Bir ol du ge cen gün dü zün
Her der di ne der mân o di la

Ah ni de yin gö nül se ni
Ney le ye yin gö nül se ni

Dü şe li aş kı na yâ rın
Mâ şuk dan e ri cek ke mend

Yer de gök te yok ka râ rın
Uş şâ kı ey ler kay dü bend

git ti el den ih ti ya rın
Nît sin Hü dâ yi der di mend

Ney le ye yin gö nül se ni
Ah ni de yin gö nül se ni

Şekil 20. Beyati İlâhi (Nideyin Gönül Seni)

Âşık nârda yanmaz imiş

Usûl: Yürük Semâi
Makam: Muhayyer kürdi

Güfte: Mehmet Birgül
Beste: Ramazan Söyler
Notaya Alan: Mustafa Asım AKKUŞ

1.

Â şık nâr da yan maz i miş Aş kın nâ rın
Gö zün ya şı din mez i miş Â bı tev bey
Kul der ten u san maz i miş Der di ni der

2.

de yan ma dan Aş kın nâ rın da yan ma dan
le yun ma dan Â bı tev bey le yun ma dan
man san ma dan Der di ni der mân san ma dan

7.

Kul Rab bi ni an maz i miş Al lah ku lu
A lın ye re in mez i miş Hak rah me ti
Gö nül der di on maz i miş Mür şid ba ğı

10.

nu an ma dan
ni sun ma dan
na kon ma dan

Âşık nârda yanmaz imiş
Aşkın nârında yanmadan
Kul Rabbini anmaz imiş
Allah kulunu anmadan

Gözün yaşı dinmez imiş
Âb-ı tevbeyle yunmadan
Alın yere inmez imiş
Hak rahmetini sunmadan

Kul dertten usanmaz imiş
Derdini derman sanmadan
Gönül derdi onmaz imiş
Mürşid bağına konmadan

Şekil 21. Muhayyer Kürdî İlâhi (Âşık Nârda Yanmaz İmiş)

564 • TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

Adı mâşûka safâ

Usûl:Sofyan
Makam:Hüseynî

Güfte:Mehmet Birgül
Beste:Fatih Karaca
Kaynak Kişi:Ramazan Söyler
Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

1.

A dı mâ şu ka sa fâ Mu ham med Mus ta fâ dır

2.

Mu ham med Mus ta fâ dır

3.

Rû yi sad rı ma şı fâ Mu ham med Mus
Lev lâ ke nin es râ rı Mu ham med Mus

4.

ta fâ dır Rû yi sad rı ma şı fa
ta fâ dır Lev lâ ke nin es râ rı

5.

Mu ham med Mus ta fâ dır Hak sù re tin
Mu ham med Mus ta fâ dır

6.

1.

iz hâ rı Cüm le es mâ maz ha rı

7.

2.

19

Cüm le es mâ maz ha rı

Şekil 22. Hüseyinî İlâhi (Adı Mâşûka Safâ)

Bu dünyaya verme gönül

Usûl: Sofyan
Makam: Bestenigâr

Güfte: Eşrefoğlu Rûmi
Beste: Adem Ağâhoğlu
Kaynak Kişi: Ramazan Söyler
Notaya Alan: Mustafa Asım Akkuş

Şekil 23. Bestenigâr İlâhi (Bu Dünyaya Verme Gönül)

566 • TASAVVUF MÛSİKÎSİ DERNEKLERİ FEDERASYONU'NUN
TÛRK DİN MÛSİKÎSİ UYGULAMALARI

Ben dost hevâsına düştüm

Usûl: Sofyan
Makam: Bestenigâr

Güfte: Eşrefoğlu Rûmi
Beste: Adem Ağâhoğlu
Kaynak Kişi: Ramazan Söyler
Notaya Alan: Mustafa Asım Akkuş

Ben dost he vâ sı na düş tüm
Ben uy ku mu fik ret me zem
Ger çi sû ret te in sa nım
Ben Eş ref oğ lu Rû mi yem

Öz ge he vâ ne me ge rek
Düş gö rüp tâ bir et me zem
Ben sul ta nı in sü ca nım
Ben bâ ki yem ben ka di mem

Ba şım da dost sev da sı var
Ben gel me zem ben git me zem
Ben fa ri gi dü ci ha nım
Ben ol mür gi lâ hu ti yim

Da hi sev da ne me ge rek
Be ka fe na ne me ge rek
İş bu gav ga ne me ge rek
Ar zu se mâ ne me ge rek

Şekil 24. Bestenigâr İlâhi (Ben Dost Hevâsına Düştüm)

Himmet yâ Cevherî

Usûl:Düyek
Makam:HicazGüfte:Tarık Genç
Beste ve Notaya Alan:Mustafa Asım Akkuş

Yâ haz re ti şey hü nâ Him met yâ Hû

1. Cev he ri (Saz.....) 2. Cev he ri (Saz.....)

6. Gel dik se nin ka pı na Him met yâ Hû

9. Cev he ri (Saz.....) 2. Cev he ri (Saz.....)

11. Te vâ zu des tû ru muz Biz aş kın o

14. du nu yuz du nu yuz (Saz.....)

16. Hakk yo lun yol cu su yuz Him met yâ Hû

19. Cev he ri (Saz.....) 2. Cev he ri

Yâ Hazreti şeyhunâ
Himmet yâ Hû Cevherî
Geldik senin kapına
Himmet yâ Hû Cevherî

Tevâzû destûrumuz
Biz aşkın odunuyuz
Hakk yolun yolcusuyuz
Himmet yâ Hû Cevherî

Derviş Târık affola
Hakk'ın has kulu ola
Yolu hep Hakk'ı bula
Himmet yâ Hû Cevherî

Şekil 25. Hicaz İlâhi (Himmet Yâ Cevherî)

Sonuç

Mûsikîye tekkelerinde aktif yer veren Cevherîlik, zikirlerinde ve meşklerinde mûsikî uygulamalarıyla kendine mahsus bir özellik taşımaktadır. Bizim de bu çalışmayı yapmamıza vesile olan, Cevherîliğin Türk din mûsikîsi ve tekke mûsikîsi ile ilişkisinin olmasıdır. Zikirlerinde kendilerine ait besteleri olan tesbihât ve salâvat tespit edilmiştir. Bunlar Cevherîliğin zâkirbaşısı Ramazan Söyler ile yapılan mülâkât ve Söyler'in verdiği arşiv ses kayıtları vesilesiyle notaya alınmıştır. Zikirlerinde daire, bendir, erbâne gibi ritim sazlarını kullanırken ilâhiler okunduğu görülmüştür. Zikir sırasında ilâhiler ile birlikte dönüşümlü olarak kaside okunduğu ve perde kaldırmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Bu uygulama yapılırken eserlerin aynı ya da benzer makamlardan seçilmesi makamsal uyum konusundaki hassasiyeti ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bu uygulamalar dervişlerin mûsikî bilgi seviyesini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Eserler icrâ edilirken ritmin zikirle senkron içerisinde olduğu görülmüştür. Bu özelliğin olması Cevherîliğin dervişlerinin usûl-zikir ilişkisi açısından başarılı bir altyapısının olduğunu da göstermektedir.

Meşk uygulamalarında da aktif bir tekke olan Cevherîlik kanun, ney, ud, kudüm erbâne, bendir vb. sazları aktif olarak kullanmaktadır. Meşklerde sazların kullanılması, dervişlerin icrâlarını kolaylaştırmakta ve müzikal duyumlarını geliştirmektedir.

Cevherî tekkesinden elden edilen veriler neticesinde 2023 yılı itibâriyle zikir uygulamalarında rast, uşşak, segah, hicaz makamındaki namaz tevhide ve salâvat tespit edilip notaya alınmıştır. Zikrin içerisindeki kendine mahsus melodiler ve okunan kaside, ilâhi, tevşih, şuşul v.b. formlar tespit edilmiştir. Bununla birlikte zikir içerisinde ve meşkte icrâ edilen tekkeye mahsus on beş özgün ilâhi tespit edilip notaya alınmıştır.

Kaynaklar/References

- Akkuş, Mustafa Asım. *Cerrahilik'te Dinî Musiki*. Ankara: Fecr Yayınları, 2023.
- Akkuş, Mustafa Asım. "Kâdirîlik". *Türk Din Mûsikîsi*. ed. Mehmet Tıraşçı. 179-191. Ankara: Nobel Yayınları, 2023.
- Alvan, Türkan - Alvan, Hakan. *Saz ve Söz Meclisi*. İstanbul: Şule Yayınları, 2. Basım, 2019.
- Çakır, Adalet. "Kâdiriyye" *Türkiye'de Tarikatlar*. ed. Semih Ceyhan. 139-220. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015.
- Cebecioğlu, Ethem. *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. ed. Erhan Güngör. İstanbul: Anka Yayınları, 2014.
- Çiçek, Yakup. "Tibyânü Vesâilü'l Hakâik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/128-129. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.

- Dal, Safer. *Istalahât-ı Sofiyye fî Vatan-ı Asliyye*. ed. Derya Çakır Baş. İstanbul: Kırk Kandil Yayınları, 2013.
- İz, Mahir. *Tasavvuf Mahiyeti, Büyükleri ve Tarikatler*. İstanbul: Med Yayınları, 1981.
- Karadeniz, M. Ekrem. *Türk Mûsikîsinin Nazariye ve Esasları*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Kuşeyrî, Abdülkerim. *Kuşeyrî Risâlesi*. İstanbul: Semerkand Yayınları, 2017.
- Öngören, Reşat. "Rûmiyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/240-242. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Özkan, İsmail Hakkı. *Türk Musikisi Nazariyatı ve Usülleri, Kudüm Velveleleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2006.
- Öztürk, Ergün. *Ahmed Er-Rifâi ve Rifâiyye Tarikatı*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Sevinç, Muhammet. *Tevfik Rıza'nın "Söz Ve Saz" adlı Yazma Eserinin 1. kitabı Olan "Türk Mûsikîsi Nazariyatı Ve Usülleri" bölümünün günümüz Türkçesine çevirimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Tahralı, Mustafa. "Rifâiyye" *Türkiye'de Tarikatlar*, ed. Semih Ceyhan. 293-299. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015.
- Uludağ, Süleyman. *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2012.
- Yılmaz, Osman. *Rifâi Tarikatında Türk Din Mûsikî Geleneği*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.
- Yücer, Hür Mahmut. *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2004.

